

Benoît Mouchart/François Rivière. *La damnation d'Edgar P. Jacobs.*

Seuil/Archimbaud

Yves Sente/André Julliard. *De sarcofagen van het 6e continent. Deel 1: De universele dreiging.* Uitgeverij Blake en Mortimer

Bestaat er zoiets als de ultieme strip? Bij roman, gedicht of schilderij aarzel ik, al was het maar omdat ik niet goed zou weten welke roman, welk gedicht of welk schilderij ik moest kiezen. Maar bij de strip is er voor mij geen twijfel mogelijk. De ultieme strip, dat kan er maar één zijn: *Blake en Mortimer* van Edgar P. Jacobs. Waarna er hoogstens nog getwist kan worden over de vraag welk deel in de reeks het meest ultiem mag heten.

Toegegeven: de keuze valt mij makkelijk omdat ik al heel lang geen andere strips meer lees. *S.O.S. meteoren* of *Het gele teken* herlees ik nog geregeld en altijd met veel plezier. Wat waarschijnlijk ook helpt, dat zijn de speciale omstandigheden waaronder ik - lang geleden - voor het eerst met deze strip kennismakte. Tijdens een logeerpartij ontdekte ik opgetogen het eerste deel van *Het geheim van de zwaardvis*, maar aangezien het tweede deel ontbrak en de *Blake en Mortimer*-strips destijds in Nederland nog niet te krijgen waren, duurde het jaren voordat ik te weten kwam hoe het afliep met het heroïsche verzet van beide helden tegen de tiran Basam Damdu en zijn perfide factotum kolonel Olrik.

Jarenlang bleef het verhaal steken bij Mortimers gevangenneming op de natuurlijke piramide aan de Perzische Golf en bij het rampzalige verlies van de plannen voor de 'zwaardvis', het supersonische wondervliegtuig dat de macht van de 'Gelen' zou moeten breken. Zo heeft een van de belangrijkste attracties van deze strip alle nadruk gekregen: de spanning, die inderdaad om te snijden is op de laatste pagina van deel 1 van *Het geheim van de zwaardvis* - en eigenlijk overal in het beste werk van Edgar P. Jacobs.

Het jaar 2004 staat een beetje in zijn teken. Hij werd op 30 maart a.s. 100 jaar geleden geboren in Brussel. In Parijs loopt al enige tijd (tot 30 april) een alleraardigste tentoonstelling over Blake en Mortimer in het Musée de l'Homme, later in het jaar volgt nog een andere tentoonstelling in Brussel. Een speelfilm naar *Het gele teken* schijnt eraan te komen. Eind vorig jaar kwam zijn biografie uit, geschreven door Benoît Mouchart en François Rivière (*La damnation d'Edgar P. Jacobs*), en verscheen het eerste deel van een nieuw album, *De sarcofagen van het 6e continent* (met de veelbelovende ondertitel 'De universele dreiging'), vervaardigd door Yves Sente en André Julliard.

De spanning van *Blake en Mortimer* is de spanning van het jongensboek uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, toen nog lang niet elk huishouden televisie had en de aantrekkelijkste bioscoopfilms op z'n minst voor boven de veertien waren. Van die spanning zoekt Jacobs, om zo te zeggen, de grenzen op. Hoe? Door de overzichtelijkheid van het avontuur te ondermijnen.

Op het eerste gezicht is er niets aan de hand. Goed en kwaad staan duidelijk tegenover elkaar. Aan de ene kant vinden we Blake en Mortimer, respectievelijk Brits officier en atoomgeleerde, aan de andere kant Olrik, de gewetenloze gentleman-schurk, die zich nu eens in dienst stelt van nog grotere boeven, dan weer op eigen

gezag de misdaad dient. Olrik verliest steevast, wat iets heel geruststellends heeft. Maar dat hij, als dé belichaming van het kwaad, in bijna elk volgend album terugkeert, doet die geruststelling ook weer teniet. Hoe overzichtelijk de wereld van *Blake en Mortimer* ook mag schijnen, het is tegelijkertijd een wereld van kennelijk onuitroeibare gevaren.

Veel van die gevaren hebben met de techniek te maken. Onmiskenbaar is de fascinatie, maar ook de angst voor de atoomtechniek, waarmee de wereld zowel vernietigd als gered kan worden. In *Het geheim van de zwaardvis* zijn het de 'atoom-raketten', afgevuurd door Mortimers 'zwaardvissen', waarmee de 'Gelen' in de pan worden gehakt. In *De valstrik*, waarin Mortimer naar de verre toekomst reist, krijgen we echter te horen dat de beschaafde wereld in de 21e eeuw door een atoomoorlog aan zijn eind zal komen.

Maken we de balans op, dan speelt de techniek vaker een negatieve dan een positieve rol. De experimenten van de wraakzuchtige geleerde Septimus met 'megastraal' en 'telecephaloscoop' in *Het gele teken* hebben tot doel 'het prototype van de volmaakte robot-burger van de toekomst' te creëren. En in *S.O.S. meteoren* gebruikt de sinistere geleerde Miloch zijn grote vernuft om het weer in West-Europa te manipuleren, teneinde zo de ideale condities te scheppen voor een Russische invasie via het luchtruim. Alleen in *Het raadsel van Atlantis* en *De 3 formules van professor Sato* dient de techniek op zichzelf geen kwaadaardig doel, maar zorgen fouten en - uiteraard - de misdadige inbreng van Olrik voor veel ramspoed.

Binnen de begrenzingen van het jongensboek zijn de strips van Jacobs op een bijna volwassen manier angstaanjagend. Dat draagt niet weinig bij tot de spanning ervan, én het is een teken dat de schrijver zijn lezers, ongeacht hun leeftijd, serieus neemt. Daardoor nemen die lezers op hun beurt zijn verhalen serieus, ongeacht alle onwaarschijnlijkheden en fantastische elementen die ze bevatten. De *Blake en Mortimer*-strips zijn godzijdank niet om te lachen, anders dan de latere James Bond- en Indiana Jones-films waaraan ze soms doen denken.

Uiteraard komt de ernst niet alleen van het verhaal, minstens zo belangrijk zijn de tekeningen: realistisch en sfeervol, zowel in het alledaagse als in het spectaculaire. Niemand weet zoveel stemming te leggen in een eenvoudig straatbeeld als Edgar P. Jacobs. In *Het gele teken*, misschien wel zijn beste of - vooruit - meest ultieme album, is de beklemming evenzeer van het sombere Londense decor afkomstig als van de dreigende alomtegenwoordigheid van het Gele Teken. Maar ook van een fantastische scène in het binnenste van de piramide van Cheops, compleet met hallucinatoire alligators, maakt Jacobs in *Het geheim van de Grote Piramide* iets onvergetelijks.

In hun verdienstelijke biografie proberen Mouchart en Rivière te achterhalen waar hij het allemaal vandaan kan hebben gehaald. Terecht noemen ze de sciencefiction van H.G. Wells, de Duitse expressionistische cinema (*Das Kabinet des Dr. Caligari*, *Metropolis*, *M*), de thrillers van Edgar Wallace en andere, minder bekende bronnen. Ze wijzen op de theater-achtergrond van Jacobs, die in de jaren dertig en veertig als bariton in opera en revue optrad (vandaar de vele verkleedpartijen in zijn strips), terwijl hij daarnaast als reclame-tekenaar bijverdiende. Beroepstekenaar werd hij pas tijdens de oorlog, toen hij in een jeugdblad de Amerikaanse strip *Flash Gordon*

voltooide en vervolgens, op verzoek van de redactie, zelf iets soortgelijks bedacht: *De U-straal*, een voorstudie van de latere *Blake en Mortimer*-strips, waarvan de eerste in 1946 verscheen in het toen net door Hergé (in samenwerking met onder anderen Jacobs) opgerichte jeugdblad *Tintin* oftewel Kuifje.

De beste verhalen ontstonden in de jaren vijftig, en daarvan dragen ze het stempel. Het geeft ze nu bijna iets exotisch. Degenen die sinds Jacobs dood in 1987 de reeks voortzetten, hebben dat goed begrepen. In zijn laatste albums zien we Jacobs meegaan met zijn tijd, ten koste van de kwaliteit. Zijn navolgers beperken zich nadrukkelijk tot de jaren vijftig, al zien we in *De sarcofagen van het 6e continent* helaas wel een politiek correct anti-kolonialisme opduiken dat Jacobs en zijn helden ten enen male vreemd was.

In dit nieuwe album maken we bovendien kennis met een Indiase jeugdliefde van Mortimer. Het blijft bij een kuise en onschuldige flashback, maar toch, zoveel aandacht voor vrouwelijk schoon is beslist een *novum*. Dat er in de *Blake en Mortimer*-strips zelden of nooit vrouwen optreden, zou overigens niet aan seksuele schroom bij de auteur hebben gelegen, maar aan de strenge fatsoenseisen die in Frankrijk aan jeugdliteratuur werden gesteld, lezen we in de biografie van Mouchart en Rivière.

Ook dat hoort bij de jaren vijftig. Daarin speelt de rest van het nieuwe avontuur zich af. Voor het eerst is Brussel, in het bijzonder de Expo van 1958, de plaats van handeling, die nota bene vanaf de Zuidpool wordt bedreigd door een even geheimzinnige als rancuneuze 'keizer' uit India. Olrik is eveneens van de partij, zodat de spanning er na één deel weer als vanouds in zit. En nu maar hopen dat ik minder lang op het verlossende vervolg hoef te wachten dan bij de eerste kennismaking.

(*NRC Handelsblad*, 27-2-2004)